

Teoreettista ymmärrystä ja yhteiskunnallista vaikuttamista

Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna

Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa

Gaudeamus, Helsinki 2019

Anne Backman ja Sari Miettinen

Odotettu oppikirja

Sosiaalipedagogiikan uutta suomenkielistä oppikirjaa on odotettu. Vuonna 1997 ilmestyi Juha Hämäläisen ja Leena Kurjen teos, jossa sosiaalipedagogiikan teoriaa ja sosiaalipedagogista ajattelua esitettiin systemaattisessa muodossa (Hämäläinen & Kurki 1997). Myöhemminkin sosiaalipedagogiikkaa käsitteleviä suomenkielisiä teoksia (esim. Hämäläinen 1999; Kurki & Nivala 2006; Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo & Ruusunen 2005) on toki julkaistu, mutta kaksi vuosikymmentä on kulunut edellisestä varsinaisesta sosiaalipedagogiikan perusoppikirjasta. Siksi sosiaalipedagogiikkaa opettavina ammattikorkeakoulun lehtoreina tervehdimme Elina Nivalan ja Sanna Rynnäsen teosta ilolla!

Kun sosiaalipedagogiikka teoriana ja käytäntötieteenä saattaa avautua siihen tutustuvalle vaikeasti, tuntuu tosi hienolta saada käsiinsä teos, joka jo sisällysluettelonsa avulla avaa tietynlaisen punaisen langan teemaan. Sisällysluettelo kertoo otsikkotasolla, mistä sosiaalipedagogiikassa on kysymys. Sisällysluettelon avulla lukija voi valita, mistä aloittaa tutkimusmatkansa syvemmälle sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Tutustumisen voi aloittaa tutustumalla ensin sosiaalipedagogiikan historiaan ja teoriasuuntauksiin – tai sitten voi aloittaa tutustumalla käytännön sosiaalipedagogiseen työotteeseen erilaisilla kiinnostavilla toimintakentillä.

Kirjan rakenteesta näkyy, että kirjoittajilla on pitkä kokemus sosiaalipedagogiikan opettajina, tutkijoina ja kehittäjinä. Taustastaan johtuen heillä on laaja sosiaalipedagogiikan käsitteen ymmärrys ja syvälinen asian tuntemus. Itä-Suomen yliopisto on ollut 1980-luvulta alkaen avainasemassa sosiaalipedagogiikan tieteen juurruttamisessa Suomeen. Yliopistonlehtoreina kirjoittajat jatkavat tätä arvokasta, yhteiskunnallisesti merkittävää työtä suomalaisen sosiaalipedagogiikan toisen sukupolven edustajina, kuten he itse itsensä paikantavat.

Kirjan kolme osaa: perustukset, teoreettiset kulmakivet ja käytännöt

Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa -teos jakaantuu johdannon ja loppukoonnin lisäksi kolmeen eri osaan: perustuksiin, teoreettisiin kulmakiviin ja käytäntöihin. Teemat muodostavat selkeän jatkumon, mutta teosta on mahdollista lukea myös keskittyen tiettyyn näistä kolmesta teemasta. Kirjassa otetaan kunnianhimoinen tavoite ”mahduttaa” kaikki samojen kansien sisään, niin historialliset juuret, teoreettinen ja tutkimuksellinen tausta kuin käytännön sovelluksetkin ja niiden arviointi.

Perustukset-osassa tuodaan esille sosiaalipedagogiikan syntyjuuria ja historiallisia kehityslinjoja. Historiallista näkökulmaa täydennetään kolmen toimintamallin luokituksella, joka yhdistää sosiaalipedagogisen ajattelun käytännön toimintaan. Käytännön toimijat nimetään *tekniseksi toteuttajaksi, rinnalla kulkijaksi ja maailman muuttajaksi*. Näistä toimijoista ja tutkijoista sosiaalipedagogiikkaan perehtyneen on helppo tunnistaa rinnalla kulkijan ja maailman muuttajan prototyypit. Ne soljahtavat vaitta toimintamalleineen sosiaalipedagogiseen viitekehukseen. Sen sijaan tekninen toteuttaja tuntuu jäävän toimintatapoineen melko kauaksi sosiaalipedagogisen käytännön työn perusluonteesta. Myös kirjoittajat ottavat kantaa tähän todeten, että se ”teoreettisessa nykykeskustelussa yleisesti todetaan sosiaalipedagogiikan arvolähtökohtiin ja ominaisluonteeseen sopimattomaksi”.

Teoreettiset kulmakivet ja rakennuspuut -osa keskittyy sosiaalipedagogiikan taustalla vallitsevan ihmiskuvan esittelyyn. Se rakentuu sosiaalipedagogisesti hyvin luontevalta tuntuvan kolmijaottelun ihminen, yhteisö ja yhteiskunta mukaan. Itse asiassa sama kolmijako toimii jaottelijana läpi koko teoksen. Samalla avataan sosiaalipedagogiikan keskeisiä käsitteitä kuten sivistys, kansalaisuus, osallisuus, toimijuus, integraatio ja emansi-

paatio. Tämä kirjan teoreettinen osa on ehdottoman tärkeä sosiaalipedagogisen perusluonteen ymmärtämiseksi, niin sanotusti kirjan ydin.

Käytännöt-osassa kerrotaan nimensä mukaisesti runsain esimerkein siitä, mitä sosiaalipedagoginen työote käytännössä voi olla ja miten sitä voidaan toteuttaa. Tämä osio ilahduttaa monipuolisuudellaan. Kirjassa tuodaan selkeästi esille sosiaalipedagogisen työn kuusi keskeistä ominaispiirrettä: dialoginen kohtaaminen, toimijuus ja osallistuminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja luovuus, teorian ja käytännön yhteys sekä kolmitasoisuuden (yksilö, yhteisö, yhteiskunta) huomioiminen. Näitä ominaispiirteitä täydennetään moninaisin esimerkein. Näin eri aloilta tulevien lukijoiden on helppo löytää omat yhtymäkohtansa sosiaalipedagogisesti orientoituneeseen työhön. Myös uudet sosiaalipedagogiikan toiminta-alueet, kuten ekologinen sivistys ja kestävä, ekologinen talous on huomioitu.

Sosiaalipedagogiikan ydin kirjan kerrostalossa

Kirjan johdanto ja loppukoonti on kirjoitettu narratiivisesti käyttäen metaforana kerrostaloa, johon sosiaalipedagogiikka on asettunut asumaan. Nämä muun teoksen kirjoitustyylistä poikkeavat osuudet tuovat teokseen keveyttä ja kerrostalometafora toimii hyvin sosiaalipedagogiikan moniulotteisuuden kuvaajana. Toisaalta muista luvuista poikkeava kirjoitustyyli, jota myös käytetään toiminnan kolmen suuntauksen kuvaamisessa, saattaa tuoda kirjan kokonaisuuteen pirstaleisen vaikutelman. Tämä on makuasia. Selkeyttävänä elementtinä kirjan rakenteessa toimivat erilliset tietolaatikat, joissa esitellään sosiaalipedagogisesti merkittäviä henkilöitä ja työmuotoja. Nämä tiiviit paketit syventävät hienosti kirjan antia, helpottavat lukemista ja antavat mahdollisuuden etsiä helposti lisätietoa keskeisistä toimijoista tai työmuodoista.

Teoksessa pohditaan moninaisesti sosialisointiprosessia kasvatuksen näkökulmasta. Sosiaalipedagogiikka käytäntötieteenä on aina sosiaalisen pedagogiikkaa – ja myös sosiaalista pedagogiikkaa. Yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen mahdollistuu, kun rakenteet ovat tätä kasvamista mahdollistavia. Tarvitaan siis kasvattajia, sosiaalisen osaajia, jotka omalla työotteellaan mahdollistavat heikommassa asemassa olevien kanssaihmiesten aktiivisen osallistumisen omien yhteisöjensä kehittämiseen.

Sosiaalipedagogiikka on myös kriittinen yhteiskuntatiede. Ei riitä, että tehdään havaintoja epäkohdista – pitää ryhtyä toimimaan. Ja pitää saada

ihmiset itse toimimaan oman hyvinvointinsa hyväksi. Kirjan kirjoittajat lupaavat alkusanoissaan, että uusi kirja paitsi esittelee sosiaalipedagogiikkaa oppialana ja työmuotona myös ottaa sosiaalipedagogiikan luonteen mukaisesti itse kantaa. Tämä elementti tekee teoksesta ajankohtaisen puheenvuoron myös aikamme suuriin kysymyksiin: yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon, epäoikeidenmukaisuuteen ja ekologiseen kriisiin. Tässä mielessä teos tarjoaa näkökulmia kaikille laajasti yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneille.

Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa oppikirjana

Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa -teos palvelee oppikirjana muun muassa sosionomi- ja yhteisöpedagogikoulutuksessa. Sosiaalipedagoginen työote on sekä sosionomin että yhteisöpedagogin työkentillä luonteva viitekehys. Niin sosionomikoulutuksen kuin yhteisöpedagogikoulutuksen opintosuunnitelmat rakentuvat pitkälti sosiaalipedagogisen ajattelun mukaisesti. Sekä yhteisöpedagogit että sosionomit toimivat ihmisten arjessa, ihmisten elämäntilanteiden solmukohdissa erilaisissa kohtaamisen tilanteissa. Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen kentillä, kouluissa ja nuorisotyössä tulee koulutuksen myötä tutuksi sekä teoriassa että harjoitteluissa. Myös aikuissosiaalityön sosiaaliohjauksen toimintakentät rakentuvat sekä kasvatustyön että sosiaalityön kautta. Näissäkin sosiaalipedagoginen työote ja sen taito mahdollistavat aidon kohtaamisen ja vuorovaikutuksen.

Teos johdattelee tarkastelemaan yksilön ja yhteisön/yhteiskunnan välistä suhdetta ja auttaa oivaltamaan tätä luonnollista, välttämätöntä riippuvuussuhdetta. Sosiaalipedagogiikalla käytäntötieteenä ja toimintamenetelmänä on yhteiskunnallisesti edelleen suuri, jopa kasvava merkitys. Kun seuraamme ajan ilmiöitä, voimme havaita, että eriarvoisuus näyttää lisääntyvän monin tavoin. Yhteisöllinen ja yksilöllinen pahoinvointi lisääntyvät. Yksinäisyys on Suomessa suuri ongelma. Mielenterveyden ongelmat, päihdeongelmat ja osattomuuden kokemukset ovat monen arkipäivää. Kirjassa avataan yhteiskunnallisen ulkopuolisuuden syitä ja seurauksia ja johdatetaan lukijaa kiinnittämään huomiota oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden näkökulmiin.

Oppikirjan avulla opiskelijat pääsevät tutustumaan monenlaisiin käytännön toimintamalleihin. Kirjaan on koottu kiitettävä määrä esimerkkejä kiinnostavista sosiaalipedagogisista työtavoista, hankkeista ja kokeiluis-

ta. Esimerkiksi sosiokulttuurisen innostamisen käsite avautuu monenlaisien ihmisiä aktivoivien menetelmien kautta. On taito saada ihmiset toimimaan itse oman hyvinvointinsa edistämiseksi; työntekijä on kipinän antaja ja toiminnan mahdollistaja alkuvaiheessa.

Yhteenveto

Sosiaalipedagogiikka-kirja on kokonaisuudessaan sosiaalipedagogiikan teorian päivitys – se tuo käsitteen eläväksi eilisestä tähän päivään – ja näyttää, että sosiaalipedagogiikka käytäntötieteenä vastaa tämän ajan ja myömitä todennäköisimmin tulevaisuuden ihmisten, yhteisöjen ja yhteiskunnan kehityksen ja henkisen hyvinvoinnin vahvistamisen tarpeisiin. Yhteisöissä elämisen osaaminen, osallisuuden mahdollistuminen kaikille kansalaisille, oikeudenmukaisuuden varmistaminen jokaisen kohdalla ovat tämän ajan keskeisiä tehtäväkenttiä.

Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa -teos tarjoaa syventämisen, asioiden uudenlaisen ymmärtämisen ja jäsentämisen mahdollisuuksia niille, jotka jo tuntevat sosiaalipedagogiikkaa. Toisaalta kirja on kirjoitettu niin, että myös henkilön, joka ei sosiaalipedagogiikkaa tunne, on helppo pysyä kärryllä. Näin ollen teos tulee varmasti lisäämään sosiaalipedagogista ymmärrystä Suomessa varsin laajasti. Ja tätä ymmärrystä tarvitaan matkalla kohti inhimillisempää yhteiskuntaa!

LÄHTEET

- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampere University Press.
- Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

